

Najda, Andrzej Jacek

Modlitwa wstawiennicza w Nowym Testamencie

Studia Teologiczne 29, 259-272

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. ANDRZEJ JACEK NAJDA

MODLITWA WSTAWIENNICZA W NOWYM TESTAMENCIE

Treść: 1. Modlitwa wstawiennicza wierzących w Chrystusa; 2. Modlitwa wstawiennicza wspólnoty Kościoła; 3. Modlitwa wstawiennicza Jezusa Chrystusa; 4. Podsumowanie.

Tytuł artykułu wskazuje, że chodzi o pewien znany rodzaj modlitwy. Pod pojęciem modlitwy rozumiemy „akt religijny, w którym człowiek wchodzi niejako w rozmowę z objawiającym mu się Bogiem. Uznając Jego Transcendencję i wszechmoc, składa Mu uwielbienie, oddaje Mu się w wierze, nadziei i miłości, otwierając się zarazem na Jego działanie”¹. Najczęściej rozróżniamy modlitwę: indywidualną i zbiorową, przebłagalną, dziękczynienia, uwielbienia i prośby oraz modlitwę nieustanną. Jeżeli chodzi o elementy językowe modlitwy, wyróżnić możemy takie jej aspekty, jak: prośba, uwielbienie, dziękczynienie, skarga, wyznanie winy i ekstatyczna mowa. Strukturę starożytnej modlitwy z terenów basenu Morza Śródziemnego stanowi: 1. wezwanie skierowane do Boga; 2. charakterystyka bóstwa na podstawie jego przymiotów, istotnych cech czy też wcześniej otrzymanych dobrodziejstw; 3. Prośba sformułowana najczęściej w drugiej osobie liczby pojedynczej; 4. formuła zakończenia. Należy zauważyć, że nie zawsze muszą wystąpić wszystkie elementy².

Modlitwę wstawienniczą charakteryzuje to, że prośba ukierunkowana jest na działanie Boga, które nie ma na względzie modlących się, lecz innych ludzi. Zakłada się przy tym, że modlący się sami zainteresowani są wysłuchaniem ich prośby i to wysłuchanie w jakiś sposób ich dotyczy. Podmiotem modlitwy wstawienniczej może być sam modlący się lub inny człowiek poproszony o modlitewne wstawiennictwo u Boga. Taki człowiek

¹ S. GRABSKA, A. ZUBERBIER, *Modlitwa*, w: A. Zuberbier (red.), *Słownik Teologiczny*, Katowice 1998, 308-311, 308.

² Por. U. von Arx, *Fürbittendes Gebet im Neuen Testament*, w: H. Klein – V. Mihoc – K. W. Niebuhr (red.), *Das Gebet im Neuen Testament. Vierte europäische orthodox-westliche Exegetenkonferenz in Sâmbăta de Sus 4.-8. August 2007* (WUNT 249), Tübingen 2007, 25-75, 28. Por. też M. GOŁĘBIEWSKI, *Modlitwa w Starym Testamencie*, Warszawa 1996, 21-35.

prosi o oszczędzenie od kary, ratunek w sytuacji obciążenia grzechem, błogosławieństwo, pokrzepienie czy pobożność³. W Nowym Testamencie modlitwę wstawienniczą zanoszą do Boga chrześcijanie, wspólnota Kościoła i Jezus Chrystus.

1. Modlitwa wstawiennicza wierzących w Chrystusa

Dowody na praktykowanie modlitwy wstawienniczej znajdziemy najczęściej w Listach Pawłowych i to zarówno w proto- jak i w deuteropawłowych. Możemy rozróżnić tu teksty zawierające życzenie modlitwy wstawienniczej, jak i relacje o takiej modlitwie. Na szczególną uwagę zasługują relacje o modlitwie w proemiach na początku listów. Proemia – z wyjątkiem Listu do Galatów – zawierają skierowane do Boga dziękczynienie Pawła za istnienie wspólnoty, która powstała na skutek apostołskiego głoszenia Ewangelii, a dokładniej za wiarę adresatów. Dziękczynienie to łączy się często z bardziej czy mniej wyraźnym wspomnieniem tego, że apostoł ciągle myślał o adresatach, to znaczy pamiętał o nich, wstawiając się za nimi w modlitwie (1 Tes 1,2n; Rz 1,9n; Flp 1,4n. 9-11; Flm 4b-6). Na wstawienniczy charakter modlitwy wskazuje sformułowanie: „wspominać o was” (μνείαν ὑμῶν ποιέισθαι) lub „przypominać” (μνημονεύειν), choć nie ma tu mowy o treści modlitwy⁴.

O modlitwie wstawienniczej świadczy natomiast wyrażenie „modlić się za was” (περὶ ὑμῶν προσεύχεσθαι) nawet ὑπερῶν προσεύχεσθαι). Dobry przykład takiej modlitwy stanowi tekst Flp 1,3-6. 9-11: „Dziękuję Bogu mojemu, ilekroć was wspominam – zawsze w każdej modlitwie, zanosząc ją z radością za was wszystkich – z powodu waszego udziału w szerzeniu Ewangelii od pierwszego dnia aż do chwili obecnej. Mam właśnie ufność, że Ten, który zapoczątkował w was dobre dzieło, dokończy go do dnia Chrystusa Jezusa (...) A modłę się o to, by miłość wasza doskonaliła się coraz bardziej i bardziej w głębszym poznaniu i wszelkim wyczuciu dla oceny tego, co lepsze, abyście byli czyści i bez zarzutu na dzień Chrystusa, napełnieni plonem sprawiedliwości, który przynosimy przez Jezusa Chrystusa ku chwale i czci Boga”. Powodem dziękczynienia jest wspólnota (koinwni,a), która urzeczywistniła się poprzez głoszenie Ewangelii i jest

³ Tamże 29.

⁴ Por. H. J. KLAUCK, *Die antike Briefliteratur und das Neue Testament* (UTB 2022), Paderborn 1998, 35-40.

ukierunkowana na cel eschatologiczny. Aby Filipianie mogli go osiągnąć, potrzeba dalszego zaangażowania apostoła, który w swojej modlitwie wstawienniczej wzywa Boga, aby dokończył w nich to dobre dzieło, które zapoczątkował (1,6)⁵.

Ważne znaczenie posiada również zawarta w proemium Rz 1,8-15 modlitwa wstawiennicza, w której apostoł pragnie wyprosić zrealizowanie swoich planów odwiedzenia rzymskich chrześcijan: „Bóg bowiem, któremu służę w głębi mego ducha, głosząc Ewangelię Jego Syna, jest mi świadkiem, jak nieustannie was wspominam, prosząc we wszystkich modlitwach moich, by kiedyś wreszcie za wolą Bożą nadarzyła mi się dogodna sposobność przybycia do was” (1,9-10). Paweł chce spełniać również w Rzymie swoje powołanie apostoła narodów (por. Rz 11,3), ale musi pamiętać i ciągle zwracać uwagę na fakt, że rzymscy chrześcijanie nie przez niego zostali zdobyli dla Ewangelii⁶ (Rz 15,15n.20n). Jego modlitwa wstawiennicza za nich zawiera się już w samej formule listu, która pochodzi z tradycji hellenistyczno-judaistycznej (por. 2 Mchb 1,6)⁷. Skierowana do Boga prośba za Rzymian równoznaczna jest z życzeniem pomyślności zamieszczanym w świeckich listach antycznych (por. 3 J 2). Okazjonalnie spotykamy wzmianki o kierowanej aktualnie modlitwie wstawienniczej apostoła także w treści listów, np. w Rz 10,1: „Bracia, z całego serca pragnę ich zbawienia i modlę się za nich do Boga” (por. 2 Kor 13,7.9; Ef 3,14-19).

Znacznie częściej spotykamy w treści listów Pawłowych modlitewne życzenia. Wystarczy wskazać tu np. na 1 Tes 3,11-13: „Drogę naszą do was niech utworze sam Bóg, Ojciec nasz, i Pan nasz Jezus! A Pan niech pomnoży was liczebnie i niech spotęguje miłość waszą nawzajem do siebie i do wszystkich, jaką i my mamy dla was; aby serca wasze utwierdzone zostały w nienagannej świętości wobec Boga, Ojca naszego, na przyjście Pana naszego Jezusa wraz ze wszystkimi Jego świętymi” czy na Flp 4,7: „A pokój Boży, który przewyższa wszelki umysł, będzie strzegł waszych serc i myśli w Chrystusie Jezusie” (por. Rz 15,5n.13). Te życzenia tworzą drugą kategorię ważnych dla modlitwy tekstów. Znajdują się one na końcu korpusu listu bądź na początku zakończenia (1 Tes 5,23n; 2 Kor 13,11; Ga 6,16; Rz 15,33; 16,20; Flp 4,19). Zawierają one wyrażoną w formie ży-

⁵ Por. np. J. GNILKA, *Der Philipperbrief* (HThK X/3), Freiburg im Breisgau 1987, 41-53.

⁶ Por. A. J. NAJDA, *Życie św. Pawła dla Boga jako życie dla innych*, w: W. GAŁĄZKA (red.), *Duchowość chrześcijanina*, Warszawa 2009, 101-125, 114.

⁷ Por. I. TAATZ, *Frühjüdische Briefe. Die paulinischen Briefe im Rahmen der offiziellen religiösen Briefe des Frühjudentums* (NTOA 16), Freiburg – Göttingen 1989, 18-28.

czenia prośbę do adresatów, której podmiotem gramatycznym jest Bóg. Nie ma jednak bezpośredniego zwrócenia się do Boga w drugiej osobie liczby pojedynczej. Dobry przykład stanowi modlitwa z 1 Tes 5,23-24: „Sam Bóg pokoju niech uświęca was całych, aby nietknięty duch wasz, dusza i ciało bez zarzutu zachowały się na przyjście Pana naszego Jezusa Chrystusa. Wierny jest Ten, który was wzywa: On też tego dokona”⁸.

Ogólnie można powiedzieć, że modlitwa wstawiennicza Pawła, której ślady znajdujemy w jego listach, ukierunkowana jest eklezjalno-eschatologicznie. Należy tu jednak wyróżnić dwa aspekty funkcji komunikacyjnej tej modlitwy czy też jej wymiaru horyzontalnego. Modlitwa wstawiennicza zawiera pośrednie wskazania dla adresatów: Bóg jest proszony, aby udzielił tego, do czego Paweł chce skłonić swoich słuchaczy czy czytelników. Modlitwa wstawiennicza wyznacza więc często cel do zrealizowania. Odbiorcy listów znajdują się niejako w kręgu działania dynamiki Bożej, której motorem jest Duch Święty. Dlatego też wszystkie modlitwy rozpoczynają się od przypomnienia uprzedniego działania Boga: posłania Jezusa Chrystusa i zesłania Ducha Świętego. Odnoszą się do soteriologiczno-eschatologicznego wydarzenia Chrystusa ogarniającego przeszłość, terażniejszość i przyszłość⁹.

Paweł zakłada, że adresaci wezwań do modlitwy partycypują oczywiście w tej dynamice modlitwy. Apostoł kieruje do nich wskazania. Obok ogólnej parenezy modlitwy, takiej, jak np. „Nieustannie się módlcie! W każdym położeniu dziękujcie, taka jest bowiem wola Boża w Jezusie Chrystusie względem was” (1 Tes 5,17-18), „Weselcie się nadzieją! W ucisku bądźcie cierpliwi, w modlitwie - wytrwali!” (Rz 12,12) czy „O nic się już nie martwcie, ale w każdej sprawie wasze prośby przedstawiajcie Bogu w modlitwie i błaganiu z dziękczynieniem!” (Flp. 4,6; por. też 1 Kor 7,5; Kol 2,7; 4,2; Ef 5,4; 6,18), apostoł wzywa również do modlitwy wstawiennej w bardziej czy mniej określonych okolicznościach, bądź liczy na taką modlitwę (por. 2 Kor 1,10-11; 1 Tes 5,25; Rz 15,30-32; Flp 1,19; Flm 22; Kol 4,3n; Ef 6,18-20).

Bardzo konkretnie brzmi skierowane przez Pawła do rzymskich chrześcijan wezwanie do modlitwy wstawienniczej za niego: „Proszę więc was, bracia, przez Pana naszego Jezusa Chrystusa i przez miłość Ducha, abyście udzielili mi wsparcia modłami waszymi za mnie do Boga, abym wyszedł cało z rąk niewiernych w Judei i by moja posługa na rzecz Jerozolimy zo-

⁸ O modlitwie tej pisze np. M. Bednarz, 1-2 List do Tesaloniczan (NKB.NT XIII), Częstochowa 2007, 418-431.

⁹ Tak U. von Arx, dz. cyt. 34.

stała dobrze przyjęta przez świętych i żebym z woli Bożej w radości do was przybył i mógł się dzięki wam pokrzepić” (Rz 15,30-32). Chodzi tu najpierw o pomyślne zakończenie podjętej we wspólnotach Pawłowych kolekty, aby wspólnota w Jerozolimie ją przyjęła, co miało dla apostoła wielkie znaczenie eklezjologiczne. Druga intencja modlitwy to, aby doszło do pierwszego spotkania z chrześcijanami rzymskimi. Sposób i cel wezwania wiernych do modlitwy związany jest ze służbą i posłaniem Pawła¹⁰.

W realizacji służby apostołskiej Pawła uczestniczą cały czas wspólnoty przez niego założone. Ilustruje to dobrze tekst 2 Kor 1,10-11: „Tak, mamy nadzieję, że nadal nas będzie ratował przy współdziałaniu waszych za nas modlitw, aby w ten sposób wielu dzięki składało za dar dla wielu w nas złożony”. Paweł zapewnia tu Koryntian, że ich modlitwa za niego pomaga mu w apostołskiej działalności i łaskawie ratuje go w niebezpiecznych sytuacjach. Modlitwa ta służy nie tylko jemu, lecz również samej wspólnotie, ponieważ – z perspektywy Pawła – apostoł i wspólnota są zdani na siebie. Jedynie w komunii przed Bogiem są tym, czym być chcą – Apostołem Chrystusa Jezusa i Kościołem Boga¹¹. Przewidując zaś pomyślne zakończenie przeprowadzonej kolekty, Paweł liczy na to, że odbiorcy kolekty, chrześcijanie z Jerozolimy modlą się za Koryntian i że okażą swoje pragnienie stanowiąc prawdziwej z nimi wspólnoty. W 2 Kor 9,13-14 pisze: „Ci, którzy oddają się tej posłudze, wielbią Boga za to, żeście posłuszni w wyznawaniu Ewangelii Chrystusa, a w prostocie stanowicie jedno z nimi i ze wszystkimi. A w swych modlitwach za was okazują wam miłość z powodu przebogatej w was łaski Boga” (por. też Kol 4,12).

Podsumowując, można powiedzieć, że modlitwa wstawiennicza dokonywała się nie tylko między apostołem a ówczesnymi, założonymi przez niego wspólnotami, lecz także między wspólnotami Pawłowymi. Apostoł utrzymuje stały kontakt i komunikuje się ze swoimi wspólnotami, będąc w nich fizycznie obecny podczas swoich wizyt, przez swego delegata, bądź za pośrednictwem listów. Wzajemna modlitwa wstawiennicza w służbie Ewangelii Jezusa Chrystusa jest czymś, co podtrzymuje ten kontakt i nieprzerwaną więź. Wystarczy przypomnieć chociaż słowa Pawła

¹⁰ O modlitwie tej pisze np. U. WILCKENS, *Der Brief an die Römer*. 3. Teilband. Röm 12 – 16 (EKK VI/3), Zürich – Einsiedeln – Köln – Neukirchen-Vluyn 1982, 128-130.

¹¹ Więcej na temat apostołskiej służby Pawła por. A. J. NAJDA, *Apostołski wymiar służby na podstawie listów św. Pawła*, w: W. Chrostowski (red.), *Przybliżyło się królestwo Boże. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Romana Bartnickiego w 65. rocznicę urodzin*, Warszawa 2008, 366-388.

o jego „codziennej udręce płynącej z zatroskania o wszystkie Kościoły” (2 Kor 11,28)¹² czy też jego wezwanie: „nieustannie się módlcie” (1 Tes 5,17) skierowane do członków wspólnoty. W tym związku apostoła ze wspólnotami chrześcijańskimi Bóg jest niejako „trzecim Partnerem”, a właściwie to oni: Paweł i wspólnoty są partnerami Boga, który działa i o wszystkim decyduje¹³. Należy tu też zauważyć, że Paweł – inaczej niż ewangeliści czy List Jakuba – nie porusza kwestii wysłuchania modlitwy przez Boga. Być może jest to związane z paschalną radością płynącą z rzeczywistości rozpoczęcia czasu zbawienia.

Wezwanie do modlitwy wstawienniczej znajdujemy również w Liście do Hebrajczyków, w zakończeniu parenezy (13,1-19) dotyczącej obowiązków chrześcijan: „Módlcie się za nas, jesteśmy bowiem przekonani, że mamy czyste sumienie, starając się we wszystkim dobrze postępować. Jeszcze goręcej was proszę o spowodowanie tego, bym co rychlej został wam przywrócony” (13,18-19). Jeżeli modlitwa wspólnoty za jej gremia kierownicze jest wczesnochrześcijańskim zwyczajem¹⁴, to na pierwszy rzut oka dziwi podane uzasadnienie. Podobne powiązanie wezwania do modlitwy wstawienniczej ze wskazaniem na czyste sumienie występuje też w 2 Kor 1,11-12: „Tak, mamy nadzieję, że nadal nas będzie ratował przy współdziałaniu waszych za nas modlitw, aby w ten sposób wielu dzięki składało za dar dla wielu w nas złożony. Chlubą bowiem jest dla nas świadectwo naszego sumienia, bo w prostocie serca i szczerości wobec Boga, a nie według mądrości doczesnej, lecz według łaski Bożej postępowaliśmy na świecie, szczególnie względem was”. Być może również autor Listu do Hebrajczyków, podobnie jak Paweł, doświadcza prześladowania, które staje się powodem wezwania do modlitwy za niego. Taka modlitwa byłaby wpływającą z udzielonej naukipraktiką, która łączy autora i adresatów listu we wspólnocie Kościoła. Ten aspekt uwidacznia się jeszcze bardziej w wezwaniu do modlitwy, aby autor „co rychlej został (...) przywrócony” adresatom¹⁵. Niewykluczone, że autor ma na myśli także modlitwę wstawienniczą przełożonych wspólnoty (ἡγοούμενοι) za powierzonych im członków wspólnoty. Wskazywałoby na to stwierdzenie z 13,17, że czuwają oni „nad duszami waszymi i muszą zdać z tego sprawę”. Jeżeli zaś i autor listu nale-

¹² Por. A. J. NAJDA, *Życie św. Pawła dla Boga jako życie dla innych* 313n.

¹³ Tak U. von ARX, dz. cyt. 36.

¹⁴ Tak uważa E. GRÄSSER, *An die Hebräer* (Hebr 10,19–13,25), (EKK XVII/3), Zürich – Neukirchen-Vluyn 1997, 396.

¹⁵ Tamże 395, 399.

ży do przełożonych, to mielibyśmy tu przykład zorganizowanej eklezjalnie (por. 13,17a) wzajemnej solidarności modlitewnej¹⁶.

Na uwagę zasługuje również List Jakuba, w którym znajdujemy trzy parenezy o modlitwie: 1,5-8; 4,2-3 i 5,13-18. W trzeciej parenezie dwa razy jest mowa o modlitwie wstawienniczej: „Spotkało kogoś z was nieszczęście? Niech się modli! Jest ktoś radośnie usposobiony? Niech śpiewa hymny! Choruje ktoś wśród was? Niech sprowadzi kapłanów Kościoła, by się modlili nad nim i namaścili go olejem w imię Pana. A modlitwa pełna wiary będzie dla chorego ratunkiem i Pan go podźwignie, a jeśliby popełnił grzechy, będą mu odpuszczone. Wyznawajcie zatem sobie nawzajem grzechy, módlcie się jeden za drugiego, byście odzyskali zdrowie. Wielką moc posiada wytrwała modlitwa sprawiedliwego. Eliasz był człowiekiem podobnym do nas i modlił się usilnie, by deszcz nie padał, i nie padał deszcz na ziemię przez trzy lata i sześć miesięcy. I znów błagał, i niebiosy spuściły deszcz, a ziemia wydała swój plon”. Tekst rozpoczyna się ogólnym wezwaniem do modlitwy zarówno w sytuacji cierpienia jak i powodzenia (5,13). Dalej przywołana jest sytuacja doznawania zła, nieszczęścia (κακοπαθεῖν), która jawi się jako cierpienie cielesne lub choroba. Kto jest chory, niech sprowadzi kapłanów, aby się nad nim modlili (5,14: προσευξάσθωσαν ἐπ’αὐτόν). Ta modlitwa za chorych ma na celu cielesne wyzdrowienie, które wypływa z pewności jej wysłuchania przez Boga. Jednakże nie chodzi tu jedynie o skuteczność modlitwy, ponieważ jest powiedziane, że Pan „podźwignie” chorego¹⁷. Namaszczenie olejem przez prezbiterów, dokonane „w imię Pana”, stanowi czynność towarzyszącą modlitwie wstawienniczej. W związku z modlitwą prezbiterów za chorego, odpuszczone są mu grzechy, które popełnił. Wezwanie zaś do wzajemnej modlitwy za siebie, która ma na celu: „byście odzyskali zdrowie” należy rozumieć metaforycznie jako uzdrowienie przez Boga od tego, co przeciwstawia się krytycznemu wobec świata modelowi życia chrześcijańskiego ukazanemu w całym liście. Dlatego wyznawanie sobie nawzajem grzechów jak i modlitwa wstawiennicza ma być rozumiana jako ćwiczenie przeciwstawiające się uskarżaniu się jeden na drugiego (5,9)¹⁸. Natomiast stwierdzenie: „Wielką moc posiada wytrwała modlitwa sprawiedliwego” (5,16d) tworzy swoiste

¹⁶ Por. H. BRAUN, *An die Hebräer* (HNT XIV), Tübingen 1984, 474n.

¹⁷ Więcej na ten temat pisze S. KAISER, *Krankenheilung. Untersuchungen zu Form, Sprache, traditionsgeschichtlichem Hintergrund und Aussage von Jak 5,13-18* (WMANT 112), Neukirchen-Vluyn 2006, 25-99.

¹⁸ Por. J. KOZYRA, *List świętego Jakuba* (NKB.NT XVI), Częstochowa 2011, 284-294.

podsumowanie całego fragmentu. Modlitwa prezbiterów i ogólna modlitwa wzajemna za siebie członków wspólnoty są warunkiem koniecznym efektywnej modlitwy¹⁹.

Wezwanie do modlitwy wstawienniczej znajdujemy także w epilogu 1 Listu św. Jana (5,13-21). Chodzi zwłaszcza o wersy 5,14-17: „Ufność, którą w Nim pokładamy, polega na przekonaniu, że wysłuchuje On wszystkich naszych prośb zgodnych z Jego wolą. A jeśli wiemy, że wysłuchuje wszystkich naszych prośb, pewni jesteśmy również posiadania tego, o cośmy Go prosili. Jeśli ktoś spostrzeże, że brat popełnia grzech, który nie sprowadza śmierci, niech się modli, a przywróci mu życie; mam na myśli tych, których grzech nie sprowadza śmierci. Istnieje taki grzech, który sprowadza śmierć. W takim wypadku nie polecam, aby się modlono. Każde bezprawie jest grzechem, są jednak grzechy, które nie sprowadzają śmierci”. Autor mówi na początku o pewności wysłuchania zanoszonych na modlitwie prośb, o ile są one zgodne z wola Bożą. Wprowadza też rozróżnienie grzechów na niesprowadzające śmierci i sprowadzające śmierć. Kontekst pozwala przyjmować, że chodzi o grzeszne czyny dokonane we wspólnocie. W przypadku grzechów sprowadzających śmierć autor nie poleca, aby się modlono. W przypadku zaś grzechów niesprowadzających śmierci zachęca, aby każdy, kto „spostrzeże, że brat popełnia grzech” modlił się za niego²⁰. Prawdziwy *Cru interpretum* stanowi dalsza część zdania: „a przywróci mu życie; mam na myśli tych, których grzech nie sprowadza śmierci”. Czy Bóg przywróci życie temu, za którego modlił się brat i wszystkim innym, którzy znajdują się w tej samej sytuacji? Czy może modlący się brat przywróci życie temu, za którego się modlił? A może Bóg obdarzy modlącego się brata życiem dla tych, których grzechy nie sprowadzają śmierci?²¹ W każdym razie należy stwierdzić, że modlitwa wstawiennicza za ludzi, którzy zgrzeszyli podejmowana jest nie przez którąś z Osób Boskich, lecz przez innych ludzi w ramach solidarności wewnątrz wspólnoty.

O modlitwie wstawienniczej, którą zanoszą do Boga wierni wielokrotnie jest mowa również w Dziejach Apostolskich. Piotr modli się przed wskrzeszeniem Tabity (9,40), Paweł modli się za leżącego w gorączce ojca Publiusza, namiestnika wyspy Malty (28,8), umierający Szczepan prosi

¹⁹ Por. A. WYPADLO, *Viel vermag das inständige Gebet eines Gerechten* (Jak 5,16). *Die Weisung zum Gebet im Jakobusbrief* (FzB 110), Würzburg 2006, 290-311.

²⁰ Por. H. J. KLAUCK, *Der erste Johannesbrief* (EKK XXIII/1), Zürich – Braunschweig 1991, 325-333.

²¹ Por. U. VON ARX, dz. cyt. 43.

Pana o wybaczenie dla swoich oprawców (7,60), Piotr i Jan modlą się za Samarytan, aby mogli otrzymać Ducha Świętego (8,15), Szymon Czarnoksiężnik prosi o modlitwę Piotra i Jana, aby nie spotkało go nic z tego, co mu zapowiedzieli (8,24), a jerozolimscy chrześcijanie modlą się „nieustannie do Boga” za uwięzionego Piotra (12,5).

Element modlitwy wstawienniczej zawiera także modlitwa jerozolimskich chrześcijan po uwolnieniu apostołów Piotra i Jana z więzienia (4,24-31): „A ci, wysłuchawszy tego, wzniesli jednomyślnie głos do Boga i mówili: «Wszewładny Stwórco nieba i ziemi, i morza, i wszystkiego, co w nich istnieje, Ty przez Ducha Świętego powiedziałeś ustami sługi Twego Dawida: Dlaczego burzą się narody i ludy knują daremne spiski? Powstali królowie ziemi i księżęta zeszli się razem przeciw Panu i przeciw Jego Pomazańcowi. Zeszli się bowiem rzeczywiście w tym mieście przeciw świętemu Słudze Twemu, Jezusowi, którego namaściłeś, Herod i Poncjusz Piłat z poganami i pokoleniami Izraela, aby uczynić to, co ręka Twoja i myśl zamierzyły. A teraz spójrz, Panie, na ich groźby i daj sługom Twoim głosić słowo Twoje z całą odwagą, gdy Ty wyciągać będziesz swą rękę, aby uzdrawiać i dokonywać znaków i cudów przez imię świętego Sługi Twego, Jezusa». Po tej modlitwie zadrżało miejsce, na którym byli zebrani, wszyscy zostali napełnieni Duchem Świętym i głosili odważnie słowo Boże”. Bóg określony jest tutaj jako Stwórca świata i Pan historii, który przez usta Dawida zapowiedział walkę ludzi przeciw Bogu i Jego Pomazańcowi. Po wskazaniu na obecną sytuację, w której realizują się zapowiedzi Boże („zeszli się bowiem rzeczywiście... przeciw... Jezusowi... Herod i Poncjusz Piłat z poganami i pokoleniami Izraela) następuje prośba o interwencję Boga²². Prośba ta może być rozumiana jako modlitwa wstawiennicza za wszystkie „sługi Boże”, aby umocnione przez Boga i wsparte Jego łaską kontynuowały dzieło głoszenia dobrej nowiny o Chrystusie²³.

2. Modlitwa wstawiennicza wspólnoty Kościoła

Modlitwa wstawiennicza wspólnoty Kościoła obejmuje już nie tylko chrześcijan, lecz wszystkich ludzi. W 1 Tm 2,1-2 autor listu wzywa wierzących w Chrystusa: „Polecam więc przede wszystkim, by prośby, modlitwy, wspólne błagania, dziękczynienia odprawiane były za wszystkich ludzi: za królów i za

²² Por. A. J. NAJDA, *Historiografia paradygmatyczna w Dziejach Apostolskich* (RSB 39), Warszawa 2011, 188n.

²³ Tak U. VON ARX, dz. cyt. 46.

wszystkich sprawujących władzę, abyśmy mogli prowadzić życie ciche i spokojne z całą pobożnością i godnością”. Fragment listu 2,1-3,16, w którym zawarte są wskazania dotyczące porządku w Kościele, rozpoczyna autor od spraw liturgicznych. Nawołuje do modlitwy za wszystkich ludzi, przytaczając cztery terminy określające modlitwę: prośba, modlitwa, wspólne błaganie, dziękczynienie. Charakter modlitwy wstawienniczej zawiera w największym stopniu „błaganie za” (δεήσεις). Z drugiej strony, jako ostatni z wymienionych terminów pojawia się dziękczynienie (εὐχαριστία). Z błaganiami zanoszonymi za kogoś do Boga powinno więc łączyć się dziękczynienie²⁴.

Do uniwersalnej modlitwy wstawienniczej dochodzi specyficzna prośba „za królów i za wszystkich sprawujących władzę”. Interesująca jest też motywacja tej intencji modlitewnej: „abyśmy mogli prowadzić życie ciche i spokojne z całą pobożnością i godnością”. Być może w modlitwie za królów i za sprawujących władzę chodzi o to, aby czuli się odpowiedzialni za to, żeby wierzący w Chrystusa mogli wieść spokojne życie, to znaczy, żeby bez jakichś społecznych szykan mogli spełniać swoje obowiązki wobec Boga i bliźnich. Ciche i spokojne życie chrześcijan posiada też wymiar misyjny. W każdym razie uniwersalna modlitwa wstawiennicza odpowiada uniwersalnej zbawczej woli Boga²⁵.

Również we wskazaniach dla wdów w 1 Tm 5,3-16 jednym z kryteriów przynależności do „prawdziwych wdów”, które cieszą się szczególną godnością i opieką ze strony Kościoła, jest ciągła, nieustanna modlitwa. W 1 Tm 5,5 czytamy: „Ta zaś, która rzeczywiście jest wdową, jako osamotniona złożyła nadzieję w Bogu i trwa w zanoszeniu prośb i modlitw we dnie i w nocy”. Czy termin „prośby” a właściwie „błagania” (δεήσεις) implikuje tu charakter modlitwy wstawienniczej, zależy między innymi od tego, czy wypowiedź o złożeniu całej nadziei w Bogu odnosi się jedynie do własnych spraw wdowy, które przedstawia na modlitwie. Jeżeli byłyby to tylko jej osobiste intencje, nie byłyby to modlitwa wstawiennicza. Jednakże uwzględniając cały kontekst wskazań dla wdów, należy tu raczej myśleć o „wdowach Kościoła”, od których oczekuje się – podobnie jak w 1 Tm 2,1-2 – modlitwy za całą wspólnotę, a więc modlitwy wstawienniczej²⁶.

²⁴ POF. L. OBERLINNER, *Die Pastoralbriefe. Erster Timotheusbrief* (HThK XI/2/1), Freiburg im Breisgau 1994, 64-68.

²⁵ POF. J. ROLOFF, *Der erste Brief an Timotheus* (EKK XV), Zürich – Neukirchen-Vluyn 1988, 117n.

²⁶ Więcej na ten temat pisze U. WAGENER, *Die Ordnung des „Hauses Gottes“. Der Ort von Frauen in der Ekklesiologie und Ethik der Pastoralbriefe* (WUNT II/65), Tübingen 1994, 115-233.

Wspomnieć tu trzeba również o zawartym w tradycji synoptycznej nakazie modlitwy za wrogów. Chodzi o teksty Mt 5,44: „A Ja wam powiadam: Miłujcie waszych nieprzyjaciół i módlcie się za tych, którzy was prześladują” i Łk 6,27-28: „Lecz powiadam wam, którzy słuchacie: Miłujcie waszych nieprzyjaciół; dobrze czyńcie tym, którzy was nienawidzą; błogosławcie tym, którzy was przeklinają, i módlcie się za tych, którzy was oczerniają”. Pochodzące ze źródła Q słowa (Q 6,27-28) mówią o modlitwie, która jest urzeczywieniem i konkretna formą realizacji przykazania miłości wrogów²⁷.

3. Modlitwa wstawiennicza Jezusa Chrystusa

Teksty Nowego Testamentu zaświadczenia te o modlitwie wstawienniczej, którą zanosi do Boga Jezus Chrystus. Chyba najbardziej znana jest Modlitwa arcykapłańska Jezusa (J 17), która – jako zakończenie mów pożegnalnych (J 13-17) – zawiera cały szereg prośb i swoistych sprawozdań ilustrujących te prośby. Można wyróżnić tam dwa bloki tematyczne: prośby Jezusa za siebie (17,1-5) i modlitwy wstawiennicze za „swoich”, których dał Mu Bóg (17,6-26). Ich sytuacja naznaczona jest przebywaniem w świecie i związanymi z tym niebezpieczeństwami. Modlitwa wstawiennicza Jezusa za „swoich”, to znaczy za wiernych ma na celu trwałe zachowanie soteriologicznego i eklezjologicznego dziedzictwa misji Jezusa, która bierze początek w Bogu. Chodzi o to, aby i przyszłe pokolenia miały udział we wspólnocie Ojca i Syna, ukonstytuowaną przez ich wzajemną immanencję. Jezus modli się do Ojca za „swoich”, aby zachował ich od złego (17,15), uświęcił ich w prawdzie (17,17) i zachował ich w jedności (17,11.21), aby świat uwierzył, „żeś Ty mnie posłał” (17,21.23)²⁸.

Ewangelista Łukasz wspomina ponadto o modlitwie wstawienniczej Jezusa za Piotra: „Szymonie, Szymonie, oto szatan domagał się, żeby was przesiał jak pszenicę, ale Ja prosiłem za tobą, żeby nie ustała Twoja wiara. Ty ze swej strony utwierdzaj twoich braci” (Łk 22,31-32). Jezus jawi się tu jako obrońca Piotra, a przez niego również innych uczniów, aby w obliczu próby nie utracili wiary (por. Łk 22,39-46)²⁹. W relacji Łukasza umierający

²⁷ Por. np. A. PACIOREK, *Ewangelia według świętego Mateusza. Rozdziały 1–13* (NKB.NT I/1), Częstochowa 2005, 250-252.

²⁸ Wyczerpująco o Modlitwie arcykapłańskiej pisze H. RITT, *Das Gebet zum Vater. Zur Interpretation von Joh 17* (FzB 36), Würzburg 1979. Por. też S. MĘDAŁA, *Ewangelia według świętego Jana. Rozdziały 13–21* (NKB.NT IV/2), Częstochowa 2010, 250-252.

²⁹ Por. H. LANGKAMMER, *Ewangelia wg św. Łukasza. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, Lublin 2005, 494n.

na krzyżu Jezus wstawia się też za swoimi wrogami: „Ojcze, przebacz im, bo nie wiedzą, co czynią” (Łk 23,34a). W ten sposób realizuje to, czego nauczał – miłości nieprzyjaciół (Łk 6,27-28)³⁰.

Modlitwę wstawienniczą za ludzi zanosi do Ojca również wywyższony i uwielbiony Jezus. Zaświadcza o niej Paweł w Rz 8,34: „Któż może wydać wyrok potępienia? Czy Chrystus Jezus, który poniósł za nas śmierć, co więcej – zmartwychwstał, siedzi po prawicy Boga i przyczynia się za nami?” To, że w kontekście stawianego przed Bogiem możliwego oskarżenia Chrystus, który zmartwychwstał i siedzi po prawicy Boga, „przyczynia się za nami” (ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν), jest wyrazem Jego miłości, która zaprowadziła go aż na krzyż i proegzystencji, bycia dla ludzi. Wspomniane tu wstawiennictwo Chrystusa należy odróżnić od modlitwy wstawienniczej Pawła za chrześcijan. Chodzi tu bowiem o wspólnotę z Chrystusem tych ludzi, którzy poprzez przyjęcie wiary zostają przyłączeni do tej wspólnoty. Inaczej mówiąc: modlitwa wstawiennicza Chrystusa w Rz 8,34 stanowi element daru zbawienia, który obejmuje wszelkie modlitwy wstawiennicze ludzi wierzących, nadając im sens i cel. Za wierzącymi, którzy nie potrafią się „modlić tak, jak trzeba” przyczynia się również Duch Święty w ich błaganiach (Rz 8,26-27)³¹.

Inne przykłady modlitwy wstawienniczej uwielbionego Jezusa znajdziemy w Hbr 7,25: „Przeto i zbawiać na wieki może całkowicie tych, którzy przez Niego przystępują do Boga, bo wciąż żyje, aby się wstawiać za nimi” i w Hbr 9,24: „Chrystus bowiem wszedł nie do świątyni, zbudowanej rękami ludzkimi, będącej odbiciem prawdziwej świątyni, ale do samego nieba, aby teraz wstawiać się za nami przed obliczem Boga”. W kontekście typologii Najwyższego Kapłana i metaforyki kulturowo-teologicznej, przy pomocy której autor omawia zbawczą misję Jezusa, kapłaństwo Chrystusa określone jest jako nieprzemijające, ponieważ On „wciąż żyje”. Określenie celu Jego pozostawania na wieki: „aby się wstawiać za nimi” (znów ἐντυγχάνει ὑπὲρ) wprowadza nowy aspekt kapłaństwa Jezusa Chrystusa. To ciągle obecna i wciąż aktualizowana aż do paruzji (czy też sądu eschatologicznego, por. 9,28b) modlitwa wstawiennicza u Boga na podstawie dokonanego raz ofiarowania siebie (9,27) i ze względu na oczekiwane jeszcze wypełnienie się zbawienia³². Hbr 9,24 mówi natomiast o gładzącym grzechy i otwie-

³⁰ E. SCHWEIZER, *Das Evangelium nach Lukas* (NTD 320), Göttingen 1993, 221n.

³¹ Por. H. SCHLIER, *Der Römerbrief* (HThK VI), Freiburg im Breisgau 31987, 277n.

³² Por. E. GRÄSSER, *An die Hebräer* (Hebr 7,1-10,18), (EKK XVII/2), Zürich – Neukirchen-Vluyn 1993, 61-65.

rającym zbawienie wydarzeniu Chrystusa i Jego wstąpieniu do nieba, aby „teraz”, to jest aż do pełnej realizacji zbawienia „wstawiać się za nami przed obliczem Boga”³³.

O modlitwie wstawienniczej uwielbionego Chrystusa mowa jest również w 1 J 2,1-2: „Dzieci moje, piszę wam to dlatego, żebyście nie grzeszyli. Jeśliby nawet ktoś zgrzeszył, mamy Rzecznika wobec Ojca – Jezusa Chrystusa sprawiedliwego. On bowiem jest ofiarą przebłagalną za nasze grzechy, i nie tylko za nasze, lecz również za grzechy całego świata”. Nie występuje tu jednak sformułowanie „wstawiać się za” (ἐντυγχάνει ὑπὲρ), lecz termin „Rzecznik wobec Ojca” (2,1: παράκλητος πρὸς τὸν πατέρα), którym jest Jezus Chrystus sprawiedliwy. Rzecznik (łac. *advocatus*) oznacza tu kogoś, kto w sądzie lub przed decydującą instancją wstawia się za oskarżonym lub poszkodowanym. Wstawiennictwo Jezusa za chrześcijan nie jest tu opisane jakimś terminem oznaczającym mówienie, lecz określeniem Jezusa jako „ofiary przebłagalnej za nasze grzechy” (ἱλασμόςπερὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν)³⁴.

4. Podsumowanie

Analiza tekstów Nowego Testamentu, które mówią o modlitwie wstawienniczej, pozwala stwierdzić, że:

Pierwszym podmiotem i wzorcem, swoistym paradygmatem modlitwy wstawienniczej jest Jezus Chrystus. On wstawia się za „swoimi” zarówno podczas pobytu na ziemi jak również jako wywyższony, uwielbiony, zasiadający po prawicy Boga Kyrios.

Terminologia zastosowana na określenie wstawiennictwa Chrystusa wskazywać może na proces komunikacji werbalnej między Jezusem a Ojcem, choć nie jest podana treść przekazu.

Modlitwa wstawiennicza Chrystusa ukazana jest przy pomocy języka metaforycznego jako nieustająca.

Modlitwę wstawienniczą praktykowały w pierwotnym Kościele zarówno jednostki jak i cała wspólnota. Świadczy ona o jego wspólnym dobru.

Nie znajdujemy w Nowym Testamencie tekstów, które świadczyłyby o modlitwie wstawienniczej chrześcijan do Jezusa jako wstawiającego się w niebie u Boga³⁵.

³³ Tamże 190-193.

³⁴ Por. H. J. KLAUCK, *Der erste Johannesbrief* 100-110.

³⁵ Por. U. von Arx, dz. cyt. 67-69.

FÜRBITTENDES GEBET IM NEUEN TESTAMENT

ZUSAMMENFASSUNG

Fürbittendes Gebet kennzeichnet sich dadurch, dass das Element der Bitte auf ein Handeln der Gottheit zielt, das nicht die betenden Menschen, sondern andere im Blick hat. Im Neuen Testament gibt es Beispiele eines fürbittenden Gebetes der Christusgläubigen (Phil 1,3-6.9-11; Röm 1,8-15; 15,30-32; 2 Kor 1,10-11; 1 Thess 3,11-13; 5,23-24; Hebr 13,18-19; Jak 5,13-18; 1 Joh 5,16-17; Apg 4,24-31), der Gemeinschaft der Kirche (1 Tim 2,1-2; 5,5; Mt 5,44; Lk 6,27-28) und Jesu Christi, den irdischen (Joh 17; Lk 22,31-32) und den erhöhten (Röm 8,34; Hebr 7,25; 1 Joh 2,1-2).